

**TEVFİK FİKRET'İN ŞİİRLERİNDE
EN SIK GEÇEN ON KAVRAM VE
BUNLARDAN "HAYAT"IN
KAVRAM ALANI**

**THE TEN MOST FREQUENT
CONCEPTS IN TEVFİK FİKRET'S
POEMS AND "LIFE" S CONCEPTUAL
FIELD**

Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan YENİ

İstanbul Kültür Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

E-posta: e.yeni@iku.edu.tr

Orcid: 0000-0001-6696-5356

Öz

İnsanın günlük hayatında zihninde canlandığı kavramların sıklığı, onun meşguliyetlerini, önemseydiği kişileri, nesnelere, duygularını, düşüncelerini, olayları veya durumları, genel çizgileriyle ruh halini ve birtakım davranışlarının altında yatan nedenleri vb. önemli bir ölçüde gözle görülür hale getirmektedir. Söz konusu insan bir sanatçı olduğu zaman ise bu kavramların sıklıkları sanatçının başlangıcından sonuna değin yaratım sürecini, sonuç olarak eserlerini ve dahi üslubunu etkileyecektir. Sanatçının düşünce dünyasında onun üslubunun oluşması, gelişmesi ve değişmesi üzerinde etkisi yadsınamayacak ölçüde sıklığa haiz kavramların tespit edilmeleri ve incelenmeleri sanatçıyı daha yakından tanımak için önemli bir kapı aralayacaktır. Eğer sanatçı bir şair veya yazar ise onların eserlerinin sözcüklerden müteşekkil olmalarından dolayı, onların eserleri üzerinde yapılacak sıklık ve kavram alanı çalışmaları daha da aydınlatıcı olacaktır.

Bu çalışmada Tevfik Fikret'in Haluk'un Defteri, Şermin ve Rübab-ı Şikeste adlı eserlerinde yer alan şiirlerinde en sık geçen on kavrama değinilmiş olup bunlardan en büyük sıklığa sahip olan "hayat" kavramının Fikret'in şiirleri bağlamındaki kavram alanı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çıkarımlardan hareketle Tevfik Fikret'in şiirlerini yaratım sürecini bir nebze daha anlamak, onun zihnindeki "hayat"ı şiirleri üzerinden daha görünür kılmak amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Tevfik Fikret, sözcük sıklığı, kavram alanı.

Abstract

The frequency of the concepts that people visualize in their daily life, makes their preoccupations, people, objects, feelings, ideas, events or situations that they care about, their psychological mood in general terms and the underlying causes of some behaviors, etc. visible to a large extent. When the person in question is an artist, the frequency of these concepts will affect the artist's creation process from the beginning to the end, ultimately his/her works and mainly his style. Identifying and examining concepts that have an undeniable impact on the formation, development and change of the artist's style in the world of thought will open an important door for getting to know the artist better. If the artist is a poet or writer, the frequency and conceptual field studies on their works will be more enlightening, since their works are composed of words.

In this study, the ten most frequently mentioned concepts in Tevfik Fikret's poetry books, Haluk'un Defteri, Şermin and Rübab-ı Şikeste will be mentioned. It is aimed to understand the creation process of his poems a little more. Based on these inferences, it is aimed to understand the creation process of Tevfik Fikret's poems a little more and to make the "life" in his mind more visible through his poems.

Keywords: Tevfik Fikret, word frequency, conceptual field.

GİRİŞ

1. Kavram ve Kavram Alanı

1.1. Kavram

Bir terim olarak “kavram”, *Türkçe Sözlük*'te “Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, konsept, nosyon. Nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım. (TS, 2011: 1358)” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımlama kavram araştırmaları için başlangıç noktası olarak yeterli olmakla beraber, kavram teriminin gölgesinde gizlenen alanın bütününe görebilmek adına kısıtlı bir tanımlamadır. Bu tanımlama yapılırken bu türden bir sözlüğün oluşturulma yöntemine uygun olarak, bir madde başının hepimizin zihnindeki asgarî müşterek özelliklerini gösteren bir tanımlama yoluna gidildiğinden (Şahan, 2020: 743) ötürü, kavramı bir terim olarak daha iyi kavrayabilmek için bilim insanlarının kavram için yaptıkları diğer tanımlara göz atmak faydalı olacaktır.

Korkmaz, kavramı bir gramer terimi olarak ele aldığı eserinde “Dünyadaki nesnelerin, durumların, hareketlerin ve tasavvurların dildeki ifadesidir.” (Korkmaz, 1992: 99) tanımını yapmıştır. Bu tanımda, kavramın bir dil unsuru olduğu düşüncesi göze çarpmaktadır. Daha detaylı bir tanımlama yoluna giden Vardar da kavramın dile aidiyetine değinmiş ve onu şu şekilde tanımlamıştır: “Ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık ya da nesneye ilişkin genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dilsel kökenli her türlü tasarım, düşünüş, imge; bir nesne, varlık ya da oluşun anlaksal imgesi; gösterilen.” (Vardar, 2002: 132). Trier'e göre kavram; kelime alanını, kelime grubunu, kelime örtüsünü mozaik misali meydana getiren tek tek kelimeleri, sayıları ve -işgal ettikleri yer manasında- kavram blokunun hudutlarını teşkil eder ve onu bölümler. (Trier, 1969: 1). Kavramın kendisinin yanı sıra kavramın alanına değinen bu açıklamada kavramın işlevi üzerinde durulmuştur.

Yukarıdaki açıklama ve tanımlamalarda kavramın dilin bir ürünü veya unsuru olduğu temelinden hareket edilmektedir. Murphy, kavramla ilgili yaptığı tanımda kavramın dilsel olmadığını öne sürerek onun aslında “psikolojik bir temsil” olduğunu öne sürmektedir (Murphy, 2002: 385).

“Mefhum. Herhangi bir şey (nesne) ya da o şeyin nitelikleri hakkında sahip olunan genel düşünce (idea). Kâinattaki bütün varlıkların her birinin ayrı ayrı zihnimizdeki karşılığı, benimizdeki yansıma biçimleri.” (Karataş, 2001: 242). Karataş'ın tanımlamasında kavram, insanın zihniyle evreni algılaması ve algıladıklarının kendi benindeki karşılığı olarak ele alınmış, insanın algılama ve adlandırma yetisi ile kavramın arasındaki bağ üzerinden onu tanımlama yoluna gidilmiştir.

Birbirinden farklılık gösteren her tanımda sözlük alanının yanı sıra kavram alanı da genişleyen/değişen, "kavram" olarak adlandırdığımız bu bilişsel ürün, onun için yapılmış hemen hemen tüm tanımlamaları kapsayabilecek niteliktedir. Adlandırma yoluyla kavramlar dil zemininde görülebilir, söylenebilir, yazılabilir, anlaşılabilir vb. kılınabilirler. Bu, bir kavramı bir sözcüğün sınırlarına mahdut ederek dilsel iletişimde kullanılabilir hale getirmek için insanların dili kullanmaya başladıklarından beri yaptıkları olağan bir daraltma işlemidir. Özetle "kavram" sözcüğü, insanların bilgi ve tecrübelerinin neticesinde oluşturup şekillendirdikleri bu bilişsel ürünlerin yalnızca dildeki temsilidir. Kavramların kendileri aslen dilsel bir ürün olmamakla beraber, onlar zihnin bir düşünüş prensibi olarak dil ve iletişim için eşsiz birer unsurdurlar.

1.2. Kavram Alanı

Herhangi bir dilde "taş" dediğimizde o dili bilenlerin zihninde bu sözcüğü duyduklarında bir taşın görüntüsü ve beraberinde kavranışı, mefhumu oluşur. O dilin mensupları olarak ortaklaşa anlayıp zihnimizde canlandırdığımız bu taş, ilk başta hepimiz için az çok benzer ve ortak özelliklere sahip olan, o dilin sözlüklerinin "taş" maddesinde yer alan taştır. Zihnimizde tasavvur ettiğimiz taşın özelliklerinden bireysel olarak bahsetmeye başladığımız andan itibaren bu taş, sözlük alanının dışına çıkıp onu tarif eden bireylerin kişisel bilgi ve tecrübelerine göre farklılaşmaya başlar. Her bir bireye göre rengi, boyutu, biçimi, yüzeyi, ağırlığı vb. diğerlerinden farklıdır. Bu farklılıklar, taş kavramının onu tasvir eden bireylerin zihnindeki kavram alanını gösterir.

Kavramlar nispeten kararlı bilişsel varlıklar olsalar dahi devam eden aralıklı ve tekrarlayan deneyimler ile değişirler (Evans, 2007: 31). Buradan hareketle bir kavramın kavram alanının aslında o kavramın sahipleri ve kullanıcıları olan geçmiş, bugün ve gelecekteki tüm insanların yaşantılarına bağlı olarak sürekli değişen ve genişleyen büyük bir küme olduğu anlaşılmaktadır.

Tek bir kavramın dahi bu denli büyük bir kümesinin olmasının yanı sıra, bu kümeye ait olan her bir diğer kavramın kendisine ait değişen ve genişleyen bir kümesinin olduğu, A kavramının kümesinde yer alan B kavramının kendi kümesinde de A kavramının yer alması aslında ne kadar büyük, iç içe geçmiş ve sonsuz bir bilişsel evrene baktığımızı ortaya koymaktadır.

Bu denli büyük bir evreni incelenebilir hale getirmenin yollarından biri metinlerin üzerinde yapılacak çalışmalardır. Araştırılacak kavramların alanını metinlerle sınırlı tutarak yalnızca bu metinlerin bağlamında onları mercek altına almak, kümenin değişkenliğini nispeten önleyecek ve boyutunu küçülterek inceleme yapma imkânı sağlayacaktır. Bu çalışma da bu yöntemle, Tevfik Fikret'in şiirlerinde en sık geçen kavram olan "hayat" kavramının kavram alanını kendi evrensel

kümesinde değil, Tevfik Fikret'in şiirlerinde haiz olduğu, onun düşünüş dünyasındaki kavram alanı kapsamında yapılmıştır.

2. Tevfik Fikret'in Şiirlerinde En Sık Kullandığı On Kavram

Sanata adadığı ömrünün şiirle meşgul olduğu dönemlerinde "Servet-i Fünûn edebiyatının ruhu" (Dilmen, 1922: 297) olarak anılacak olup şiirde yeni ufuklar keşfetmeyi deneyecek kadar cesur ve dönemindeki büyük şairlerin gölgesinden çıkmayı başarabilecek mertebede kendi özgün sesini bulmuş olan Tevfik Fikret'in şiirlerini yazarken sıklıkla üzerinde durduğu on kavramı ve bunların Fikret'in şiir kitaplarındaki sıklık verilerini tablolar üzerinde inceledikten sonra içlerinde en sık kullanıma sahip olan hayat kavramının kendi şiirleri bağlamındaki kavram alanını göstermeye ve bir görsel ile bu alanı daha somut biçimde gözlemlenebilir hale getirmeye çalıştık.

Çalışmanın hazırlık aşamasında Fikret'in tüm şiirleri dijital ortama aktarıldıktan sonra şiirlerdeki tüm sözcükler birer madde başı gibi kök veya gövde biçimleri ile çekim eklerinden ayrılarak Microsoft Excel programına yeniden kaydedilmiş ve sıklık listeleri elde edilmiştir. Sıklık listelerinin hemen her kitap için başında gelen (bu, şu, hep, her, vb.) dilbilgisel görevli sözcükler kavram listelerine dâhil edilmemiştir.

Aşağıdaki tablolar oluşturulurken en sık geçen on kavramın dışında kalan lakin eş anlamlılarıyla listeye dâhil olabilecek kavramlar da göz önünde bulundurulmuş, birinci ile sonuncu arasındaki sıklık sayısının kayda değer miktarda değiştiği ilk otuz kavrama kadar kontrolleri yapılmış ve tablolar bu yolla oluşturulmuştur.

2.1. Rübâb-ı Şikeste

Tevfik Fikret'in, 1896-1901 yılları arasında yazdığı şiirlerini yayımladığı ilk şiir kitabıdır. Fikret, *Rübâb-ı Şikeste*'yi ilk olarak 1899 yılında yayımlamıştır. Eserin ilk baskısı büyük ilgi görmüş ve hızlıca tükenmiştir. 1900 yılında tekrar yayımlanmıştır. Üçüncü baskıda ise daha önce yazıp da yayımlamadığı yeni şiirleri eklemiştir (Parlatır, 2012: 52).

Tevfik Fikret'in yaklaşık 27 bin sözcükten oluşan en hacimli şiir kitabı *Rübâb-ı Şikeste*'de en sık geçen on kavram ve bunların geçiş sıklıkları ile toplam sözcük sayısına göre oranları tablo üzerinde gösterilmiştir.

Rübâb-ı Şikeste				
Eserdeki Toplam Sözcük Sayısı	Tekrar Etmeyen Sözcük Sayısı	En Sık Geçen Kavramlar	Geçiş Sıklıkları	Toplam Sözcük Sayısına Göre Yüzdeleri
27318	5753	Hayat	148	0,54
		Ruh	146	0,53
		Hayal	75	0,27

	Gül	70	0,26
	Çocuk	66	0,24
	Güzel	61	0,22
	Göz	60	0,22
	Zaman	59	0,22
	Yer	58	0,21
	Yol	44	0,16

Birbirine oldukça yakın sıklığa sahip olan ve kendilerinden sonrakilerle gözle görülür farklarla ayrılan hayat ve ruh kavramları, Fikret'in *Rübâb-ı Şikeste*'deki şiirlerini yazımı esnasında en çok üzerlerinde durduğu kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

2.2. Haluk'un Defteri

Tevfik Fikret'in 1911 yılında yayımlanan ikinci şiir kitabıdır. Üç bölümden oluşmaktadır. Tevfik Fikret, bu şiirlerde Halûk üzerinden bütün Türk gençliğine seslenerek onlara yol göstermek istemiştir (Parlatır, 2012: 52). Yaklaşık 4500 sözcükten sözcükten meydana gelmiş olan Haluk'un Defteri isimli eserde, aşağıdaki tabloda belirtilen kavramlar geçiş sıklıklarına göre ilk onda yer almaktadır.

Haluk'un Defteri				
Eserdeki Toplam Sözcük Sayısı	Tekrar Etmeyen Sözcük Sayısı	En Sık Geçen Kavramlar	Geçiş Sıklıkları	Toplam Sözcük Sayısına Göre Yüzdeleri
4530	1849	Hak	19	0,42
		Hayat	19	0,42
		Baş	18	0,40
		Vatan	18	0,40
		Kan	17	0,38
		Beşer	16	0,35
		İnsan	15	0,33
		Yol	15	0,33
		Gül	13	0,29
Yer	13	0,29		

Bu eserde "hak" ve "hayat" kavramlarının eşit miktarda ve en çok geçiş sıklığına sahip olduğunu görmekteyiz, ancak "insan" ve "beşer" kavramlarını bir arada düşünürsek aslında en sık kullanımın bu kavramlara ait olacağı ortaya çıkmaktadır.

2.3. Şermin

Tevfik Fikret, dostu Satı Bey'in okulunda çalışırken çocuklar için sade bir dil ve hece vezni ile 31 adet şiir kaleme almıştır. Bu şiirleri daha sonra *Şermin* adını vererek

tek bir kitapta toplamış ve 1914 yılında yayımlamıştır (Akay, 2015: 99). Yaklaşık 3400 sözcükten oluşan bu eserde aşağıdaki kavramlar sıklıkla kullanılmıştır.

Şermin				
	Tekrar Etmeyen Sözcük Sayısı	En Sık Geçen Kavramlar	Geçiş Sıklıkları	Toplam Sözcük Sayısına Göre Yüzdeleri
3474	992	Kedi	25	0,72
		Göz	22	0,63
		Baba	18	0,52
		Kuş	15	0,43
		Abla	14	0,40
		Renk	14	0,40
		Ad	13	0,37
		Asker	13	0,37
		Bacı	13	0,37
Güzel	13	0,37		

Fikret'in *Şermin* eserinde kullanım sıklığına göre başat olan iki kavram kedi ve gözdür. Bunların yanında baba, abla ve bacı kavramlarının sıklıkla kullanılmış olmaları dikkat çekmektedir.

2.4. Tüm Şiirlerinde

Tevfik Fikret'in üç şiir kitabının tamamının tarandığı ve yaklaşık 35 bin sözcükten oluşan listede aşağıdaki kavramlar en sık kullanıma sahip kavramlardır.

Tüm Şiirlerinde				
Toplam Sözcük Sayısı	Tekrar Etmeyen Sözcük Sayısı	En Sık Geçen Kavramlar	Geçiş Sıklıkları	Toplam Sözcük Sayısına Göre Yüzdeleri
35322	6908	Hayat	168	0,48
		Ruh	156	0,44
		Hayal	117	0,33
		Göz	94	0,27
		Güzel	82	0,23
		Çocuk	77	0,22
		Yer	76	0,22
		Zaman	74	0,21
		Yol	66	0,19
		Renk	51	0,14

Tablolarda bu kavramların sıklıklarının toplam sözcük sayısına göre yüzdelerinin de gösterilmiş olmaları aslında Fikret'in şiir dünyası inşasında kullandığı

her yüz sözcükte kaç defa bu kavramların geçtiğini de göstermektedir. Fikret; hayat, ruh, hayal, göz, güzel, çocuk, yer, zaman, yol ve renk kavramları üzerinde diğerlerine göre daha fazla durmuş, bu kavramları şiirlerini nazmederken öncelmiştir.

Makale sınırları gereği tüm kavramların üzerinde Fikret'in şiirlerinden alıntılar yaparak ayrı ayrı durmak mümkün olmayacağından ötürü, şiirlerinde en sık kullandığı hayat kavramı ile ilgili incelemeyi yapıp diğer kavramları başka çalışmalarda incelenmek üzere ilgililerinin dikkatlerine bırakıyoruz.

3. Tevfik Fikret'in Şiirlerinde "Hayat"ın Kavram Alanı

Türkçe Sözlük'te hayat, "1. Canlı sağ olma durumu. 2. Yaşam. 3. Hayat biçimi, içinde yaşanan şartların bütünü, yaşantı. 4. Meslek. 5. Geçim şartlarının bütünü. 6. Canlılığı gösteren hareket, kaynaşma. 7. Yazgı. 8. Yaşamayı sağlayan şartların bütünü. 9. Bir kimsenin tarihsel biyografisi, hayat öyküsü, hayat hikâyesi." şeklinde tanımlanmaktadır (TS, 2011: 1098). Bu niteliklere ilaveten benzerlerinin dışında *Ötüken Türkçe Sözlük*'te hayatın "2. Doğumdan ölüme kadar geçen süre; ömür., 3. Geri kalan ömür., 5. Yaşamayı sağlayan şartların tümü; Yaşamaya değer kazandıran şey veya nitelik. (Çağbayır, 2007: 1910)" özelliklerinden de bahsedilmiştir. Bu tanımlamalardan hayat kavramının sözlük alanının yaklaşık olarak "canlı olma, yaşama durumu, yaşama biçimi, iş ve meslek, maddî refah, hareket, kader, yaşama elverişlilik, tarihsel öykü (biyografi) ve dolayısıyla tarih, kalan süre olarak ömür, yaşama değer kazandırma" unsurlarını içeren bir kümeden oluştuğu söylenebilir.

Çalışmamızda Tevfik Fikret'in şiirlerinden yapacağımız alıntı şiir parçaları üzerinde hayatın kavram alanına giren kavramların gösteriminde izleyeceğimiz yol şu şekildedir:

Hayat: ana kavram1: (yan kavram1, yan kavram2,...), **ana kavram2:** (yan kavram1,...)

"şiir alıntısı"

Burada "ana kavram" o şiir parçasında hayat ile ilişkilendirilen asıl kavramı ve "yan kavram" ana kavramla beraber hayatla ilişkilenen diğer kavramları temsil etmektedir.

Hayât: gam, eziyet, acı: (tablo, levha, düzlem), ağlamak, azap, ızdırıp: (süre), üzüntü, keder

"Bugün o çehrede boş bir nazarla dinlendim:
Didişmeden geliyordum gam-ı hayâtımla" (Tevfik Fikret, 2017: 175)

"O kadar bî-kesâne ağlar ki,
Bu sadâ-yı şagaf, bu nefha-i rûh,
Bir ezâ var denir hayâtında..." (Tevfik Fikret, 2017: 159)

"Acı bir levha şüphe yok ki hayât,
Görmemek en büyük tesellîdir." (Tevfik Fikret, 2017: 183)

“Hayır, hayır, sana râci değil bu tel’înât,
Bütün bu levh ü teellüm, bu ibtikâ-yı hayât” (Tevfik Fikret, 2017: 300)

“Hayâtın her zaman bî-zâr-ı hâl-i ittîrâdından,
Vücûdun dâimâ muztar kuyûd-ı bî-idâdından;” (Tevfik Fikret, 2017: 362)

“Hayât için çekilen her azâb-ı dûr-a-dûr
Bir ihtisâs-ı merâretle verdi nefse fütûr;” (Tevfik Fikret, 2017: 256)

“Müteressib muhît-i bâlimde
Sanki yüz yıllık ıztırâb-ı hayât.” (Tevfik Fikret, 2017: 150)

“İçimden eğlenirim ba’zı iğbirârımla:
Benim yapan bu hayât-ı melûl u mes’ûdu;” (Tevfik Fikret, 2017: 59)

“İnler, çıkıyormuş gibi a’mâk-ı zemînden,
Her sâ’ati bir harhara-i muhtazîrâneden;
Vâkıf mı için saydığın ekdâr-ı hayâta?” (Tevfik Fikret, 2017: 272)

Hayât: tazelik: (cisim, şiir, ölüm), yenilik, yenilenme, yenilenebilirlik

“Büyüyor cism-i nev-hayâtıyla
Sarışın, tatlı bir çocukcağızın;” (Tevfik Fikret, 2017: 218)

“Bir darbe-i şehbâl ile bir hamlede, birden
Tecdîd-i hayât eyleyerek, aşk-ı füsûn-kâr” (Tevfik Fikret, 2017: 164)

“Sen bir büyük bedî’asın, ey şi’r-i nev-hayât;
Halk eylemiş vücûdunu hallâk-ı kâinât” (Tevfik Fikret, 2017: 393)

“Bugün hayâtımı tecdîd eden tenezzülünüz
İlelebed beni tıflâne şâd-kâm edecek” (Tevfik Fikret, 2017: 8)

“Nasıl şu hâlîmi âtiye eylerim ki fedâ
Geçen şü’ûn-ı hayâtım teceddüd eyleyemez?..” (Tevfik Fikret, 2017: 216)

“Ölmek hayâtı tâzelemektir: Biz ölmesek
Efkâr ölür; hayât-ı beşer şahs-ı fikretin
Bir cümle-i tekâmülü...” (Tevfik Fikret, 2017: 280)

Hayat: renk: (siyâh, gece, yek-renk, yeşil)

“Pek âşikâre, bu bir hastalık; fakat ne zarar!
Hayâtı bence te’essürdür eyleyen isbât,
Ta’ayyün eyleyemez nevm içinde reng-i hayât.” (Tevfik Fikret, 2017: 10)

“Cevf-i mâzîde bir siyâh ve uzun
Gece teşkîl eden hayâtından” (Tevfik Fikret, 2017: 431)

"Vâdî hayâl eder gibidir nevm içinde bir
Yek-rengî-i hayât." (Tevfik Fikret, 2017: 103)

"Âh sen, sen ki zîr-i bâlinde
Bir yeşil köy hayâtı saklardın;" (Tevfik Fikret, 2017: 201)

Hayât: canlı, fânî: (saadet), vücut, ruh

"Bilirim: Bir nefeste, bir demde
Koca bir kâ'inât-ı zinde doğar;
Canlanır bir hayât, bir hilkat." (Tevfik Fikret, 2017: 68)

"Her gün biraz bu âleme rabt eyliyor beni
Her gün biraz ölen bu hayât-ı müzebzebim!" (Tevfik Fikret, 2017: 153)

"Fânî bile olsa, mevte nisbet
Elbette hayât bir sa'âdet;" (Tevfik Fikret, 2017: 374)

"Gelir hayât o zaman hem vücûda, hem rûha,
Yaşar mıyız seni kaybetsek âh ben, kalbim" (Tevfik Fikret, 2017: 138)

Hayât: müzik: (saz, terennüm, şarkı)

"Şi'rimle gâh zâhir olur hoşça bir sadâ
Târ-ı şikestesinde rübâb-ı hayâtımın" (Tevfik Fikret, 2017: 95)

"Vur, kopsa da mızrâbın ile târ-ı hayâtım;
Çal, şimdi; şu ân, olsa da, ân-ı sekerâtım!" (Tevfik Fikret, 2017: 426)

"Şu hây u hûy-ı hayâtı, ba'îd bir denizin
Telâtumundaki mübhem sürûda benzeterek" (Tevfik Fikret, 2017: 7)

"Sanıyor muydun ihtizâz edecek
Ölü bir telde bir sürûd-ı hayât?" (Tevfik Fikret, 2017: 266)

Hayât: sonsuzluk: (an, sevgi, arzu)

"Seninle katlanırım ben bu çâresiz derde,
Derim o şevk ile hattâ: "Hayât bâkîdir." (Tevfik Fikret, 2017: 379)

"Zavallı, âleme pek şâikâne aldanıyor;
Hayâtı bitmeyecek bir dem-i şegaf sanıyor." (Tevfik Fikret, 2017: 331)

"Bana ihsâs ediyor işte bitip gittiğimi.
Ben ki bitmez sanıyordum bu hayâtın şevki..." (Tevfik Fikret, 2017: 22)

Hayât: sonluluk, sonu olmak, yok olmak

“Hayâtının kalacaktır yegâne mâ-hasali
Hayâl ü his ile mâlî güzîde bir gazeli!...” (Tevfik Fikret, 2017: 17)

“Bu va'd-i muğfîl-i sevdâ penâh-ı kalbiydi;
Fakat ne fikr-i ba'îd:
Hayât-ı zâil içinde, muhabbet-i ebedî!...” (Tevfik Fikret, 2017: 133)

“Bir dūd-ı müncemid gibi âfâk-ı bî-hayât
Pîşinde canlanır mütehâşî nazarların.” (Tevfik Fikret, 2017: 110)

Hayât: masum, ululanmış

“Lanet bize -ey hayât; sen ma'sûm ve mübeccelsin!-
Gür saçlarında hep şu bahârın güneşleri.” (Tevfik Fikret, 2020:39)

“Kırıldı işte bugün bir rakîk kâse gibi
O taşla mahfaza-i hâtîrât-ı hayât-ı ma'sûmem,” (Tevfik Fikret, 2017: 213)

“Döküldü hep reşehât-ı hayât-ı ma'sûmem...
O taş meğer olacaktı bu şî'rimin sebebi!” (Tevfik Fikret, 2017: 213)

Hayât: anlaşılabilir olma, anlatılabilir olma, dil

“Kazanmış bir gazete muharriri lisânından:
Şimdi artık hayâtı anlıyorum...” (Tevfik Fikret, 2017: 250)

“Bütün gumûm-i beşer dūş-i ihtisâsında;
Hayâtı bir mütefekkir hazân sabâhu gibi” (Tevfik Fikret, 2017: 334)

“Onun da mâtemi bir dul kadın ki en mübkî
Fecî'alarla geçen bir hayâtı nakl eyle”r (Tevfik Fikret, 2017: 155)

Hayât: güç, güçsüzlük

“Adüvv, bu savleti gördükçe sanki imrenerek
Bütün kuvâ-yı hayâtiyle istiyor yürümek;” (Tevfik Fikret, 2017: 46)

“Şimdi sizden uzak, hayâlimde
Sönüyor zerre zerre tâb-ı hayât;” (Tevfik Fikret, 2017: 150)

“Şu kırdığın mütehassis, nahîf dallardan
Şu döktüğün müteverrim, zavallı yapraklar,
-Zavallı acz-i hayât !-
Bilir misin nasıl izhâr-ı derd eder, ağlar?...” (Tevfik Fikret, 2017: 72)

Hayât: verilebilirlik

"Tef-i hayât-bahş-ı âfitâba karşı bî-sebât,
Erir, akar; onunla reşha-yâb-ı feyz olur türâb;" (Tevfik Fikret, 2017: 209)

"Ki her vücûd-i cemâdiye bir hayât verir;
O bence rûh-ı şü'ûn-âferîn-i hilkatdır." (Tevfik Fikret, 2017: 16)

"Nasıl berk-ı dehâettir ki lemh-i in'ikâsiyle
Hayât-engîz olur bir kütle-i câmidde?... Hayretler!" (Tevfik Fikret, 2017: 115)

Hayât: alınabilirlik

"Sâhib vatan çocukları hep sende beslenen,
Senden hayât alanlar; en âteşli hak sesi" (Tevfik Fikret, 2020: 49)

"Sükûn arar gibi âğûş-ı sermediyyetde,
Hayât alır gibi eshâr-ı hande-perverden." (Tevfik Fikret, 2017: 121)

Hayât: adem, sınırlanmak

"Bir adem; bir adem, fakat yaşayan.
Çırpınan, uğraşan, koşan arayan.
Bir adem, bir hayat-ı mahrûme." (Tevfik Fikret, 2020: 47)

"Tahdîd idi, onun nazarında, hayâtını
Bir şahsa hasrediş emel ü irtibâtını..." (Tevfik Fikret, 2017: 34)

Hayât: değer/ederi olmak, satılabilir olmak

"Gurûba karşı düşündüm sükûn içinde bunu:
Fenâ değil sevişip ağlamak, fakat heyhât,
Bükâyâ değşe hayât!..." (Tevfik Fikret, 2017: 139)

"Bu böyle işte, için ağlıyor, fakat güleceksin;
Ya sen hayâtını satmış değil misin?.. Öleceksin!" (Tevfik Fikret, 2017: 125)

Hayât: ses: (gürültü, velvele), sessizlik: (geçmek)

"Reng-i siyeh-i memât içinde;
Sessiz sessiz geçer hayâtı
Bir velvele-i nikât içinde." (Tevfik Fikret, 2017: 383)

"Bir figân-ı garâmı şefkatle;
Yine bir muztarib enîn-i hayât
Duyulur en küçük şehîkından..." (Tevfik Fikret, 2017: 160)

Hayât: yol: (istikamet)

"Elveda, ey şerefli yolcu hayât
Bir karış yol; fakat şuûn, akabât" (Tevfik Fikret, 2020: 33)

“Soğuk, soğuk... Acı bir nevha-i teşekkîsi
Yolunda kalb-i hayâtın, gelir enîn-i riyâh;” (Tevfik Fikret, 2017: 55)

Hayât: yaralanma

“Bir sefâlet görüyor; ağlayabilmek... Heyhât!
Çoktan olmuş ona bîgâne bu mat'ûn-ı hayât.” (Tevfik Fikret, 2017: 23)

“Ey şîr-i teri sîne-i pür-zahm-ı hayâtın!
Ey câm-ı murassa'-leb-i gaflet!” (Tevfik Fikret, 2017: 169)

Hayât: kirlenebilme

“Onlar da hep karanlık olur. Bir kalın nikâb
Örter birer birer
Gündüz hayâtının bütün evsâhını...” (Tevfik Fikret, 2017: 275)

“Titriyor dest-i nekbetinde hayât
Bir mülevves paçavra halinde;” (Tevfik Fikret, 2017: 121)

Hayât: kitap

“Ba'zan o târ-ı şî'ri kırar nâhun-ı kazâ
Artık sahâyifinde kitâb-ı hayâtımın” (Tevfik Fikret, 2017: 95)

“Tahassür etmesi tarzında girye-bâr olacak
Kadar bebek değilim; nüsha-i hayâtın ben
Bugün önümde açılmış duran şu yaprağına” (Tevfik Fikret, 2017: 215)

Hayât: veda

“Yaz vedâ-yı hayât edip gidiyor,
Seni dest-i hazâna terk ediyor!” (Tevfik Fikret, 2017: 348)

“Belki bir noktada birden durarak, velvelesiz
Gösterişsiz iki üç katrecik îsâr eyler...
Ben bu ümmîd ile teşyî-i hayât etmedeyim.” (Tevfik Fikret, 2017: 1)

Hayât: sevilme

“Hayâta karşı nigâhında bir keder görünür,
Hayâtı aşkını temdîd için sever görünür...” (Tevfik Fikret, 2017: 327)

“Bütün ta'ab, yine kâbil değil fakat ihmâl:
Sever hayâtı beşer, tâ ser-i mezârında!” (Tevfik Fikret, 2017: 98)

Hayât: solmak

“Soluvermek, fakat bugün, şimdi
Şu soğuk toprağın hayâtı gibi” (Tevfik Fikret, 2017: 218)

“Solmayan bir hayâta müftakırım;
Hâr u muğfil, fakat hayât olsun!” (Tevfik Fikret, 2017: 218)

Hayât: batmak: (belâ), boğulmak

"Hep gark-i belâ görürüm ben hayâtımı;
Girdâblar açar önüme bir derîn serâb..." (Tevfik Fikret, 2017: 365)

"Tesâdüm eyleyerek mevce mevce hissiyât,
Bu cûşîşin boğulur ortasında fikr-i hayât!" (Tevfik Fikret, 2017: 333)

Hayât: aydınlanmak: (yüz)

"Bu mâî gök size bir gün acır; melûl olma.
Hayâta neş'e güneştir, melâl içinde beşer" (Tevfik Fikret, 2017: 279)

"Ey şems-i münîr, kim zuhûrun
Tenvîr ile çehre-i hayâtı" (Tevfik Fikret, 2017: 372)

Hayât: köy, köylü

"Âh sen, sen ki zîr-i bâlînde
Bir yeşil köy hayâtı saklardın;" (Tevfik Fikret, 2017: 201)

"Ben sürmedeyim şimdi hayâlimle bu köyde
Bir köylü hayâtı;" (Tevfik Fikret, 2017: 196)

Hayât: kuş: (korkusuzluk), uçmak

"Bunların ortasında bir lâne,
Bî-hazer bir hayât-ı murgâne" (Tevfik Fikret, 2017: 194)

"Ayaklarında kanatlarla sanki aşk u hayât
Uçar, uçar gibi kumlar, çemenler üstünde." (Tevfik Fikret, 2017: 166)

Hayât: sahiplilik

"Çiçeklerin tarâvetiyle pür-tarâvet-i şebâb;
Gezer, koşar, uçar, güler...
Güler bütün zevi'l-hayât" (Tevfik Fikret, 2017: 208)

Hayât: miras: (varisi olma, el değiştirebilme)

"Elbette feyzi bunda da mevcûd; evet, bugün
Siz vâris-i hayâtısınız dünkü milletin!" (Tevfik Fikret, 2020: 54)

Hayât: gizlilik

"Bir iltima ile titredi; şimdi âfâkın
Sükûn-ı pür-darabânında muhtefîydi hayât." (Tevfik Fikret, 2017: 28)

Hayât: arzu: (öfke, kin)

"O muttasıl yine mahrûr-ı iştîyâk-ı hayât,
Eder lebinde şikâyet acıklı bir "heyhat!" (Tevfik Fikret, 2017: 120)

Hayât: ümit

“Ey fecri hande-zâd-ı hayât, işte herkesin
Enzârı sende; sen ki hayâtın ümidisin.” (Tevfik Fikret, 2020: 50)

Hayât: aşk: (zehir)

“Lâkin artık yetişir: Aşk, o benim menfûrum,
O benim zehr-i hayâtım... Bana hep sevmekten” (Tevfik Fikret, 2017: 23)

Hayât: umulabilme

“Vatan senden hayât umar,
Sen yaşarsan o cânlanır;
Vatan için ölmek de var,
Fakat borcun yaşamaktır...” (Tevfik Fikret, 2020: 75)

Hayât: uyku: (rüya, kâbus)

“Sanki dünyâ batacak, sanki kıyâmet... Heyhât,
Böyle hep korkulu rüyâ doludur hâb-ı hayât!” (Tevfik Fikret, 2017: 239)

Hayât: gece

“Karşımda ocaktan süzülen dûd-ı sefîde
Kalbolmada hep leyl-i hayâtın zulemâtı.” (Tevfik Fikret, 2017: 196)

Hayât: bulut

“Lerziş-nümûn olur görürüm şu'le-i bekâ
Bir künc-i muzliminde sehâb-ı hayâtımın” (Tevfik Fikret, 2017: 95)

Hayât: hareketlilik: (titreme, kirlilik, paçavra)

“Titriyor dest-i nekbetinde hayât
Bir mülevves paçavra halinde” (Tevfik Fikret, 2017: 121)

Hayât: gülmek: (gölge)

“Ben ağlıyorum, gülen hayâtın
Bir gölgesidir yüzümde gümrâh.” (Tevfik Fikret, 2017: 417)

Hayât: taş: (kütle, sabitlik)

“Nazranla içimde sanki taştan
Bir kütle duran hayâta bir his,
Bir neş'e yarattığın dakîka,” (Tevfik Fikret, 2017: 58)

Hayât: koşmak: (adım, yorulabilmek)

“Güzel, evet bu revişler, güzel bu câzibeler,
Güzel; fakat bu tehâlük nedir, değilse eğer
Hayâtı birkaç adım fazla koşturup yormak?...” (Tevfik Fikret, 2017: 167)

Hayât: gıda: (zehir, kahır, gazap)

“Hepsi meşbû'-ı zehr-i kahr u gazab,
Ediyor cüst-ü-cû gıdâ-yı hayât...” (Tevfik Fikret, 2017: 360)

Hayât: vazgeçilebilirlik: (vatan, ölümsüzlük)

"Evet, yiğitler, evet... Siz fedâ-yı nefis ediniz;
Vatan yolunda fedâ-yı hayât eden ölmez..." (Tevfik Fikret, 2017: 41)

Hayât: düşmanlık: (gam)

"O hüsn-i esmere meftûnluğ u ezeldendir,
Onun gamıyla Fuzûlî hayâta düşmendir." (Tevfik Fikret, 2017: 327)

Hayât: alaka: (hayalet)

"Hayâtımın bu hayâletle bir ta'alluku var:
İlerledikçe o, kalbimde artıyor halecân" (Tevfik Fikret, 2017: 91)

Hayât: öğretmen: (ders, acı, ayrılık, hüzn, gece)

"Öğretti hayât en acı bir ders ile birden
En giryeli hicrânı... Bütün hüzn-i leyâli!" (Tevfik Fikret, 2017: 149)

Hayât: toprak, kaynak: (şiir)

"Bırakıp şi're isti'âreleri
Şunu ismiyle yâd edin: Toprak!
Beşerin menşe-i hayât-eseri;
Bu da bir şi'r-i muzlim ü muğlak." (Tevfik Fikret, 2017: 191)

Hayât: konak, han: (misafir)

"Hem haktır Âdem oğluna. Herkes, küçük büyük.
Mihmânıdır ribât-ı hayâtın; fakat bilir" (Tevfik Fikret, 2020: 55)

Hayât: gençlik: (sabah)

"Bir nükte-i sürûra tesâdüf muhâl olur...
Sür'atle geçti subh-ı şebâbı hayâtımın,
Hiç geçmiyor fakat şu hazîn leyle-i siyâh" (Tevfik Fikret, 2017: 96)

Hayât: anlamı olma: (inkar, giz)

"İnkâr ile, ibhâm ile ma'nâ-yı hayâtı.
Sevdâmızı bir vâha-i gaflette yaşattık," (Tevfik Fikret, 2017: 148)

Hayât: mevsim: (bahar)

"Her şerhalanır sîne-i cibâl,
Her şerha bir bahâr-ı hayât ihtivâ eder." (Tevfik Fikret, 2017: 351)

Hayât: din

"Dîn-i hak bence, bugün dîn-i hayât!
Sen ne dersin buna ey Molla Sırât!.. "(Tevfik Fikret, 2017: 446)

Hayât: ihtiyaç: (aldanmak)

"Kim bilir, belki hepsi vehmiyyât;
Belki aldanmak ihtiyâc-ı hayât" (Tevfik Fikret, 2017: 440)

Hayât: aşâğılayıcılık

“Soğuk, soğuk,.. Asabî darbelerle bir yağmur
Ufukta parçalanan bir sehâba hiddetle
Gelip likâ-yı zelîl-i hayâtı kamçılıyor.” (Tevfik Fikret, 2017: 56)

Hayât: doymak/alданmak

“Tuhaflık etmek için, güldürüp kazanmak için!
Zavallı soytarı, uğraş hayâta kanmak için...” (Tevfik Fikret, 2017: 125)

Hayât: haber

“Birin kayık ve tükenmez bir ihtiyâc-ı sebât;
Şu kır bıyıklı, yanık yüzlü sâ’iyân-ı hayât” (Tevfik Fikret, 2017: 124)

Hayât: kurtarılabilmek: (insan)

“Bir atlayış, — ne diyorlardı pek de anlamadım, —
Hayâtı kurtaracak;
Beşer, bu şimdi mu’azzeb sürüklenen meflûc” (Tevfik Fikret, 2017: 270)

Hayât: dans

“Sular akar, kuzular oynasır; safâsından
Hayât raks ediyor zannedersiniz; eshâr” (Tevfik Fikret, 2017: 345)

Hayât: rağbet edilme, tuzak

“Hayâta rağbet edersem senin yüzündendir,
Bu dâm-gâha senin saçlarıyla merbutum” (Tevfik Fikret, 2017: 378)

Hayât: lezzet

“Onunla sâir olur huld-zâr-ı lâhûtı,
Odur hayâtını telzîz eden biraz ancak;
Nedîm-i rûhu odur, mahrem-i hayâli odur.” (Tevfik Fikret, 2017: 335)

Hayât: irtifa

“Her yıldırımında bir gece, bir gölge devrilir,
Bir ufk-ı i’tüâ açılır, yükselir hayât.” (Tevfik Fikret, 2020: 52)

Hayât: mekân: (uzak)

“Ma'nâlı su'âlât ile her hatvede mevkûf;
Âvâre, dolaşmaktayım eb'âd-ı hayâtı.” (Tevfik Fikret, 2017: 189)

Hayât: zerre: (küçüklük)

“Bir zerrecik hayât ü mecâl... İşte en büyük
Maksûd-ı rûhu; işte bütün hırs u hasreti” (Tevfik Fikret, 2017: 410)

Hayât: süslenmek: (temiz yüz)

“Gönder, şu paslı çehreyi silsin, biraz temiz
Bir yüzle belki bir iki gün süslenip hayât” (Tevfik Fikret, 2017: 276)

Hayât: hayal

"Bu ıztırâb-ı tereddüdle mahvolurdum ben
Hayâlin olmasa hâkim hayât-ı hülyama" (Tevfik Fikret, 2017: 202)

Hayât: eziyet gören: (lanetlenme)

"Siyâh bir gece... Altımda bir kırık tekne,
Başımda bir müteezzî hayât-ı mel'ûne" (Tevfik Fikret, 2017: 214)

Hayât: millet: (azap, hor görülme, çamurlanma, kir)

"Hayât-ı milleti ta'zîb eden, muhakkar eden,
Çamurlayan ne kadar levs varsa hep birden" (Tevfik Fikret, 2017: 300)

Hayât: coşku: (boş görülme)

"Görerek boş hayât-ı pür-cûşu
Beni gâfil yaşattı hilkatden" (Tevfik Fikret, 2017: 57)

Hayât: şiir

"Hayâtı şi'r ile meczelemek ne âlemdir!
Hayât-ı şi'r ile revnak bulur, müsellemdir." (Tevfik Fikret, 2017: 386)

Hayât: kayan yıldız: (avare, parıltı, yanıp sönmek)

"Âciz reh-i güzârımı göstermeden bana
Âvâre iltimâ'ı şihâb-ı hayâtımın." (Tevfik Fikret, 2017: 95)

SONUÇ

Tevfik Fikret'in şiirlerini topladığı 35322 sözcüklük hacme ve mükerrer olmayan 6908 söz sayısına sahip olan üç şiir kitabındaki sözlerin sıklıklarından hareketle onun şiirlerinde kullandığı en sık on kavramı ve bu kavramların arasında en sık kullanılan hayat kavramının önceki bölümde bahsettiğimiz, sözlük alanının dışına taşan kavramlarla ilişkisini çıkarımlamaya çalıştık. Hayatın Tevfik Fikret'in şiirleri bağlamında ulaştığımız kavram alanına dâhil olan diğer kavramların kümesi şiirlerde geçiş sıklıklarının sırasıyla şöyledir:

Hayât: gam, eziyet, acı: (tablo, levha, düzlem), ağlamak, azap, ıztırâp: (süre), üzüntü, keder, tazelik: (cisim, şiir, ölüm), yenilik, yenilenme, yenilenebilirlik, renk: (siyâh, gece, yek-renk, yeşil) canlı, fâni: (saadet), vücut, ruh, müzik: (saz, terennüm, şarkı), sonsuzluk: (an, sevgi, arzu), sonluluk, sonu olmak, yok olmak, verilebilirlik, anlaşılabilir olma, anlatılabilir olma, dil, masum, ululanmış, güç, güçsüzlük, adem, sınırlanmak, alınabilirlik, değer/ederi olmak, satılabilir olmak, ses: (gürültü, velvele), sessizlik: (geçmek), yol: (istikamet), yaralanma, kirlenebilme, kitap, veda, sevilme, solmak, batmak: (bela), boğulmak, aydınlanmak: (yüz), köy, köylü, kuş: (korkusuz), uçmak, sahiplilik, miras: (varisi olma, el değiştirebilme, gizlilik, arzu: (öfke, kin), ümit, aşk: (zehir), umulabilme, uyku: (rüya, kabus), gece, bulut, hareketlilik: (titreme, kirlilik, paçavra, gülmek: (gölge), taş: (kütle, sabitlik), koşmak: (adım, yorulabilmek), gıda: (zehir, kahır, gazap), vazgeçilebilirlik: (vatan, ölümsüzlük), düşmanlık: (gam), alaka: (hayalet), öğretmen: (ders, acı, ayrılık, hüzün, gece), toprak, kaynak: (şiir),

konak, han: (misafir), gençlik: (sabah), anlamı olma: (inkar, giz), mevsim: (bahar), din, ihtiyaç: (aldanmak), aşığılayıcılık, doymak/aldanmak, haber, kurtarılabilme: (insan), dans, rağbet edilme, tuzak, lezzet, irtifa, mekân: (uzak), zerre: (küçüklük), süslenmek: (yüz), hayal, eziyet gören: (lanetlenme), millet: (azap, hor görülme, çamurlanma, kir), coşku: (boş görülme), şiir, kayan yıldız: (avare, parıltı, yanıp sönmek).

Yukarıdaki görselde hayatın sözlük alanı en içteki kümede gösterilmiş olup Tevfik Fikret'in şiirleri bağlamındaki kavram alanı hayatın evrensel kavram kümesinin içinde yer almaktadır.

Fikret'in şiirlerinde hayat kavramını en sık olarak "gam, eziyet, acı, ağlamak, azap, ızdırıp, üzüntü, keder" gibi olumsuz duygulara dair kavramlarla ilişkilendirmiş olması dikkat çekmektedir. Bu bağlamda bir karamsarlık ön plana çıkıyor gibi görüle de sıklık sırasına göre takiben "tazelik, yenilik, yenilenme" gibi kavramlarla hayatı ilişkilendirdiği, dolayısıyla aynı zamanda hayatla ilgili umut taşıyan düşüncelere de sahip olduğu düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Akay, Hasan (2015). *Tevfik Fikret*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Çağbayır, Yaşar (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Devellioğlu, Ferit (2006). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Aydın: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilmen, İbrahim Necmi (1922). *Tarih-i Edebiyat Dersleri*. İstanbul: Matbaa-i Amire. s. 297-302.
- Evans, Vyvyan (2007). *A Glossary of Cognitive Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Karataş, Turan (2001). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Yedi Gece Kitapları Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Murphy, Gregory (2002). *The Big Book of Concepts*. Londra: The MIT Press.
- Parlatır, İsmail (2012). *Tevfik Fikret*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şahan, Kayhan (2020). "Ömer Asım Aksoy'un Atasözleri Sözlüğü Bağlamında "Anlama"nın Kavram Alanı Üzerine". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 19. S. 3. s. 738-750.
- Tevfik Fikret (2017). *Rübâb-ı Şikeste*. 5. Baskı. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Tevfik Fikret (2020). *Haluk'un Defteri ve Şermin*. İstanbul: Billur Yayınları.
- Trier, Jost (1969). *Kelime Alanları ve Kavram Alanları Üzerine*. (H. Sesli, çev.) Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vardar, Berke (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.